

Infumar a moda captivanta davart natira ed uman

Ils tschintg toms rumantschs da la collecziun «Egls averts»

Ils onns 1999 fin 2003 ha l'Uniu Rumantsch Grischun edì en collauraziun cun divers partenaris (Lia Rumantscha, Societad Retoruman-tscha) tschintg toms da la collecziun «Egls averts»: «Mammals» da Steve Parker (1999), «Futur» da Michael Tambini (2000), «Amfibis» da Barry Clarke (2000), «Utschels» da David Burnie (2001) e «Flurs», medemamain da David Burnie (2003). Ils cudeschs derivan da la chasa editura Dorling Kindersley a Londra ch'è enconuschenha per cumbinar savida fundada, ma bain chabila cun in concept grafic che tschenta en el center illustraziuns e fotografias fascinantas.

Mammals:

Ils mammals ils pli fascinants dal mund – lur istorgia e lur vita

Quest cudesch porscha in viadi fascinant tras il mund dals mammals. Bellas illustraziuns ed infurmaziuns interessantas mussan co ch'els vesan ora, co ch'els sa cumpordan e co ch'els èn sa sviluppads.

Vesair: co che las mieurs sa sviluppan, co che la talpa vivva sut la terra, tge ch'ina balena ha en sia bucca, co ch'in chin-chilla nettegia

ses pail, ch'er l'uman è in mammal.
Emprender d'enconuscher: las passidas dals mammals, ils sulets mammals che san singular, ils mammals ch'han vivì durante il temp da glatsch.

Savair: pertge ch'intgins mammals han spinas enstagl da chavels, co ch'in giat vegn sin il mund, pertge ch'intgins mammals rimnan la vivonda en lur vistos, co ch'cls tschiervs sa defendan, co che stgilats fan lur gnieus.

Cuntegn

Il mund dals mammals; La derivanza dals mammals; L'evoluziun dals mammals; Diversificaziun; Ils senss dals mammals; Mammals che sgolan; Fols; Sa far nunvesaivel; Mantè da spinas; Attatgar e defender; Ina cua – pertge; Naschi fitg baud; Blers pitschens; Novitas; Tipic per mammals; Ils pitschens creschan; Giugar ed emprender; La tgira dal corp; Bun appetit!; Ils dents; Nutriment per pli tard; In gnieu cumadaivel; Viver sut la terra; Quants dets?; Fastizs e passidas; Il detectiv da mammals.

Futur:

Perspectivas e visiuns extraordinarias per la tecnologia e l'ambient

Quest cudesch è in guid fascinant ed infumatif per il 21avel tschientaner. Fotografias e graficas dattan ina vista unica dal passà e dal preschent ed illustrescan visiuns futurísticas extraordinarias.

Vesair: in insect ch'emprenda a chaminar, in avion supersonic, in chalender dal 21avel tschientaner, in hotel cosmic, ina tur che dat albiert a 50 000 persunas. Emprender a conuscher: co ch'ins po pro-

ducir vivondas manipuladas genetica-main, co ch'ins po manischar ina nav spaziala cun antimateria, quant gronda che la populaziun mundiala vegn ad eser il 2050.

Scuvrir: la vita dals robots e da las realtads virtualas, il svilup medicinal che vegn a prolongar la vita, co che l'uman po manipular in simulatur da sgl cun il tscharvè.

Cuntegn

In bel mund nov; Il mund s'empitschnescha; Observar la terra; La populaziun crescha; Per amur da l'ambient; La chasa dal futur; La citad dal futur; Tut sut controlla; Viagiar; Abitaziun virtuala; Ina vita cumadaiva; Tut en il chau; L'intern da noss corp; La tecnica da gens; Nutriment futur?; Corps transurmads; Robots e robotins; Maschinas intelligentas; Realitat virtuala; Vesair il nunvesaivel; Pli e pli pitschen; Pli lev che l'aria; Novs cunfins; Viver en il futur; Chalender dal futur.

Amfibis:

Raunas e rustgs, piutschas e salamanders – istorgia, abitadis e vita

Quest cudesch è in guid fascinant ed infumatif en l'istorgia naturala, il cumpartativ e l'evoluziun dals amfibis. Fotografias originalas da raunas, rustgs, piutschas e salamanders e las raras cecili-as dattan in'invista unica en la vita dubla dals amfibis sin la terra ed en l'aua.

Vesair: in rustg cun egls en furma da cor, il skelet dal salamander gigant, il rustg spender che porta ils ovs si dies, ina piutschia femella ch'enzuglia ses ovs en in fegl, la raunetta da bostga cun il «bec d'anda».

Emprender a conuscher: la differenza tranter las raunas ed ils rustgs, co las raunas da bostga pon chaminar cun il chau engiu, co che l'axolotl vesa ora, pertge ch'in rustg sa scufa.

Scuvrir: pertge che tschertas raunas truttan lur ovs, co ch'in salamander tira flad senza lom, pertge ch'ina rauna mida la pel, co ch'ina piutschia sa sviluppa.

Cuntegn

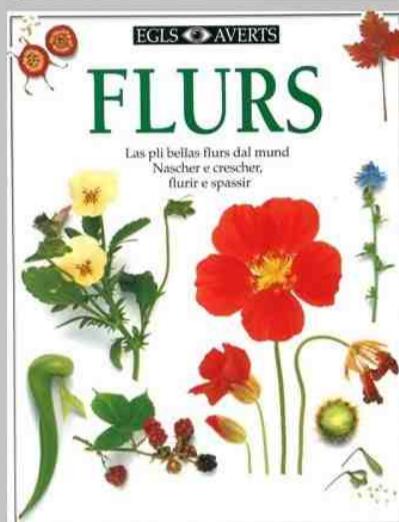
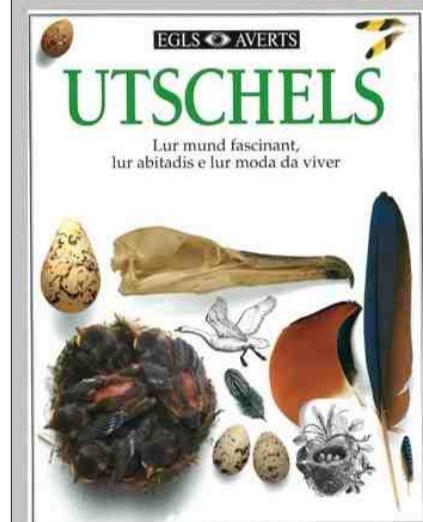
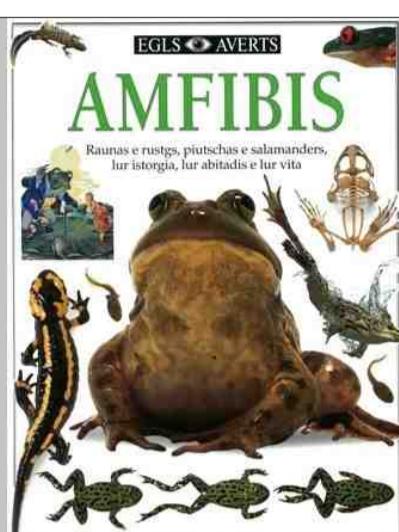
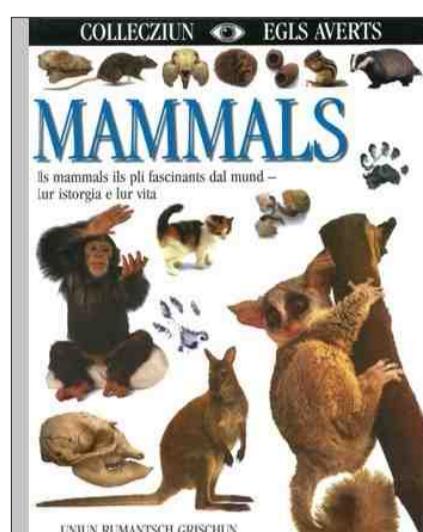
Tge è in amfibii?; La derivanza; Skelets; Senz'aua nagina vita; Colurs e dissegns; Sa defender; Far preda; Zuppà bain bain; Tschintg senss; Sigls e sigliots; Mauns e pes; S'embratschar per survivor; Rituals da paregliament; Tgirar ils ovs ed ils pitschens; Metamorfosa; Ils emprims dis; Rauna u rustg?; Amfibis cun cua; Viver sin las plantas; Sut terra; Raunas da tissi e raunas doradas; Amis ed inimis; Spezias raras; Protecziun.

Utschels:

Lur mund fascinant, lur abitadis e lur moda da viver

Quest cudesch porscha in viadi fascinant tras il mund dals utschels. Bellas fotografias en colur da plimas, alas, skelets, ovs, gnieus e pulschains gist naschids ans avran ils egls per l'istorgia, ils abitadis e la moda da viver dals utschels.

Vesair: co ch'cls utschellins sortan da l'ov, co ch'cls pulschains passentan lur em-

Cuvertas da la quatter publicaziuns che tractan temas da la natura.

FOTO: MAD

prims dis en il gnieu, co ch'cls utschels sa zuppan per sa proteger da lur predaturs, tge ch'cls utschels maglian e co ch'els fan preda.

Emprender a conuscher: pertge ch'cls utschels san singular, pertge che las alas han differentas furmadas e grondezzas, co ch'cls utschels èn sa sviluppads en il de curs da l'istorgia, quals ch'èn ils utschels ils pli gronds, il pli pitschens, ils pli sperts ed ils pli plaus dal mund.

Scuvrir: co e nua ch'cls utschels fan lur gnieu, pertge ch'cls ovs han differentas colurs, quantas plimas ch'cls utschels han, co observar ils utschels, co far vegnir els enturn chasa.

Cuntegn

Dal dinosaur a l'utsch; Levs ed elegants; Las alas; Sgol exact e partenza svelta; Spertadad e perseveranza; Planegiar e crivlar; La cua; La structura da las plimas; Las plimas da las alas; Las plimas dal corp e da la cua; Tschertgar in partenari; Sa zuppar; Ils pes e lur fastizs; Ils senss; Il pichel; Magliapastg e magliainsects; Magliacharn, magliapeschs e magliatut; Ballas dal stumi; Far il gnieu; Gnieus en furma da cuppa; Gnieus spezialis; Ovs dals utschels da l'aua; Ovs dals utschels da la terra; Ovs spezialis; La naschientscha; Ils pitschens creschan; Pavlar utschels; Observar utschels.

Flurs:

Las pli bellas flurs dal mund.

Nascher e crescher, flurir e spassir

Invistas unicas en la vita misteriosa d'ervas e flurs. Bellas fotografias en colur ed illustraziuns fantasticas da las diversas fasas dal svilup.

Vesair: co ch'in scherm chatta la via dal stgir a la glisch, co che las flurs s'adattan a cundiziuns extremas, co che las flurs attiran ils insects, tge che capita a l'intern di fegl.

Emprender a conuscher: la structura cumplitada d'ina flur, la pli gronda flur dal mund, las flurs che tschiffan e maglian insects, ervas e flurs che vivan en naiv e glatsch.

Scuvrir: pertge che tantas flurs han bellas colurs vivas, co che las flurs sa defendan da lur inimis, pertge che tschertas plantas raivan.

Cuntegn

Tge è ina planta?; Las parts da la planta;

Ina planta nascha; En plaina fluriziu; Viver da la glisch; Ina flur simpla; Ina flur complexa; Flurs da tuttas sorts; L'impollinaziun; Da la flur al frigt; Derasar il sem; Ir cun il vent; Sa multipligtar senza sem; Feglia viva; Sa defendar; Plantas che raivan; Plantas carnivoras; En la trapla; Plantas parasitaras; Plantas sin plantas; Viver en l'aua; Viver en naiv e glatsch; Viver senza aua; Plantas per mangiar; L'istorgia dal furment; Tissis e tisanas; Ils botanists; Studis botanics.

Glossari

A la fin da mintga tom sa chatta in glossari ch'è concepi sapientivamain a moda monolingua. Vul dir: Ils terms rumantschs pli difficults vegnan expligads betg cun porcher la translaziun tudestga, mabain cun als circumscriver per rumantsch.

En il tom «Futur» vegn «suprasonic» per exemplu expligà cun «pli spert ch'il sun», «ozon» cun «furma da l'oxigen che sa chatta en l'atmosfera e protegia la terra dals radis ultravioletts dal suleg» ed «erictocits: ils corpuscotschens dal sang che transportan l'oxigen ed il dioxid carbonic tra las avainas». Ed en il tom «Utschels» vegn «accelerar» expligà cun «augmentar la spertadad, far ir pli spert», «conic» cun «en furma da cugn», «termica» cun «current d'aria chauda che munta» e «zaidla» cun «chavel u pail dir e gross».

Ideas per l'instrucziun creativa

Per l'ediziun tudestga da la collecziun «Egls averts» ha la chasa editura Gerstenberg sviluppà ina seria d'ideas per l'instrucziun creativa. Quests impuls didactics per duvrar ils cudeschs en scola ha l'Uniu Rumantsch Grischun pudi surpigliar er per l'ediziun rumantscha ed als ha publitgà il 2002.

Stgalim mesaun

Per il stgalim mesaun (4.–6. classa) èn vegnidas sviluppadas ideas a basa dal tom «Mammals». Qua intgins exempels:

Referat curt, gasetta da paraid, mindmap: Ils scolars elavureschan en gruppas singuls temras cuntegnids en il cudesch «Mammals». Uschia po ina gruppaa s'occupar dal tema «cua» ed eruir a tge che quella serva, co che quella vesa ora etc. Lura preschentan els lur tema a la classa en furma da referat curt, gasetta da paraid u mindmap.

Diari dals mammals: Ils scolars scrivan

durant in tschert temp in diari da tur ils mammals ch'els scuntran en il mintgadi, per exemplu il chaun da la vischina, la schimbia en il zoo da Turitg, il chavriel sper il guaud etc.; els nodan tut quai ch'als interessescha. Il scolast po integrar questas dumondas/quests interess en si'instrucziun ubain responder al scolar e far renviaments al cedesch «Mammals» nua ch'il scolar po sez s'aprofundar en la tematica.

Gieus: Ils scolars emprendan d'enconuscher cun agid dal cedesch «Mammals» las differentas famiglias da mammals. Ussa elavureschan els differents gieus tar ils singuls temas sco in quartet d'animals, memoris spezialis, gieus da savida, cartas cun numbs da mammals u gieus d'engiavinar.

Poesias, chanzuns, texts cun largias: Suenter ch'ils scolars han elavurà la materia (en gruppas u persuls, en scola u a chasa) emprovan els da resummar quella en furma da poesia. Il scolast po er scriver in text cun largias ch'ils scolars emprovan d'emplenir cun u senza agid da pleuds.

Percurs d'infurmaziun: Il scolast fa ina (u pliras) lezioni d'introducziun tematicas a basa dal cedesch «Mammals». Lura pon ils scolars absolver in percurs d'infurmaziun che cumpiglia plirs posts, per exemplu cun la tematica «dents», «fol», «mammals sgulants» etc.

Chapientscha dal text: Il scolast prelegia in text dal cedesch «Mammals». Lura guarda el sch'il scolars han chapì il text, laschond far ils scolars in maletg sco resumaziun da l'udi ubain in test da chapientscha.

In vair dachasa d'in mammal: Cun agid dal cedesch «Mammals» pon ils scolars construir communablamain in model da l'abitadi d'in mammal, per exemplu il gnieu dal stgilat grisch u la tauna da la talpa. Els pon duvrar feglia setga, fain, arschiglia, crappa, terratsch etc.

Arber genealogic: A basa dal cedesch «Mammals» pon ils scolars disegnar in arber genealogic dals mammals. Els pon complettar quel cun pitschens maletg en furma da mindmap e pender el vi da la paraid en stanza da scola.

Stgalim superior

Per il stgalim superior (7.–9. classa) han ins concepi impuls didactics a basa dal tom «Utschels»:

Exercizis da resumaziun: Adina dus scolars legian a chasa in chapitel dals «Utschels» e raquintan en la proxima ura als auters tge ch'els han legì. Variantia: Il scolast prepara per mintga scolar in text dals «Utschels». Mintga scolar legia dad aut il text ed emprova da resumar quai ch'el ha legì.

Exercizis cun il glossari: Ils scolars legian il glossari monoling dals «Utschels». Il scolast scriva vi da la tavla ulteriurs pleuds. Ils scolars emprovan da declarar quels en rumantsch.

Nums d'utschels: Ils scolars scrivan or dal cedesch «Utschels» tut ils numbs d'utschels e fan ina glipta da quels. Tgenins da quels utschels enconuschenha els, tgenins betg? Han els già vis ina giada quel u tschel utsch? Ils utschels nunconuschen tschertgan ils scolars en il Pledari grond.

Cun il cedesch or en la natura: Il scolars observan durant in temp pli lung ils utschels dad iert, da prada u da guaud. Els fan fotografias, notizijs, disegns etc. resguardond las reglas dal chapitel correspondent en il cedesch «Utschels».

Cedesch da plimas: Ils scolars rimnan durant in tschert temp tut las plimas ch'els chattan e ttagtan quellas en in cedesch. Alura descrivan els las parts da las penas cura d'utschels.

La preschentaziun:
Dossier «Egls averts».

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?id=1338&chiid=431
www.chatta.ch

Observe la terra

1. PLANET EARTH. Un planeta que se move no espaço. Temas de conservação da terra e de preservação da natureza. 2. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 3. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 4. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 5. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 6. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 7. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 8. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 9. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 10. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 11. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 12. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 13. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 14. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 15. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima glida co que sa chasa vesu ora se'nha guardo già da l'istoria. 16. TERRA. AQUI DEMANDA. Ima gl